

Махмудов Х. З.

д.е.н, проф.

Михайлова О. С.

к.е.н., доц.

Махмудов Р. Х.

аспірант,

Полтавська державна аграрна академія

ФОРМУВАННЯ І ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано формування і вдосконалення правового забезпечення підприємницької діяльності в Україні. Визначено особливості державного регулювання підприємницької діяльності, які залежать від конкретної сфери підприємництва, його місцезнаходження, типу продукції, що випускається, характеристик ринку, де він діє.

Ключові слова: підприємницька діяльність, право, мале підприємство, правова база підприємницької діяльності.

Постановка проблеми. Аналіз практики підприємницької діяльності в Україні свідчить про необхідність самостійного правового забезпечення підприємницької діяльності та визначення його правового статусу – актуальна проблема сучасного і майбутнього соціально-економічного життя країни. Тому, на сьогодні вивчення проблем правового забезпечення підприємницької діяльності в Україні є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правове забезпечення підприємницької діяльності в Україні досліджувалось в наукових працях таких науковців як: Магуський В. В., Богун К. В., Бондар І. К., Голубченко О., Геєць В., Єфіменко Т., Васенко В. К., Комісар С. Б., Малікова І. В., Полятикіна Л. І., Шалигіна І. В. та ін. Але поряд з цим, залишається не визначеною низка питань теоретичного, методологічного і організаційного характеру щодо формування та вдосконалення правового забезпечення з цього питання.

Сьогодні правове забезпечення підприємницької діяльності в Україні здійснюється численними нормативно-правовими актами як загального, так і спеціального характеру. Однак скорочення кількості суб'єктів підприємництва, зменшення кількості зайнятих на цих підприємствах певною мірою свідчить про недостатність і недосконалість нормативно-правової бази, яка має бути основою формування та розвитку суб'єктів підприємництва.

Формування цілей статті. Метою статті є аналіз правового забезпечення підприємницької діяльності, формування законодавчої бази для підтримки підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу. Правова база підприємницької діяльності - це сукупність законів, нормативних та інструктивних документів, які визначають порядок створення підприємств, реєстрацію, правові та організаційні форми, порядок організації виробництва, забезпечення його необхідними ресурсами, збут, систему оподаткування, відносини між державою та суб'єктами підприємницької діяльності між собою, а також дають певні правові гарантії [1].

Формування правової бази підприємництва – найголовніша передумова його становлення та розвитку. Законодавство у сфері підприємництва має становити єдину систему як за взаємною узгодженістю норм, так і за цілісністю самого нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності [2].

Сьогодні підприємницька діяльність в Україні має досить визначені конституційні засади. Принципове значення для нормативно-правового забезпечення мають положення Конституції України про право на підприємницьку діяльність, захист конкуренції у підприємницькій діяльності, обмеження монополізму.

Як відомо підприємства (фірми) мають різну внутрішню виробничу та організаційну структуру залежно від галузевого підпорядкування, організаційно-правової форми і насамперед їхнього типу.

При створенні нового підприємства виникає необхідність визначити (вибрати) тип підприємства. Тип залежить від бажання підприємця вибрати певний спосіб процедури прийняття рішення. Таке рішення у приватному секторі можна приймати на колективній основі або на основі єдиноначальності. У зв'язку з цим вирізняють два типи підприємства:

- самокерована фірма (підприємство);
- підприємницька фірма (підприємство).

Самокерована фірма являє собою такий тип підприємницьких структур де рішення щодо діяльності підприємства приймаються на колективній основі.

Підприємницька фірма належить до підприємницьких структур де сам підприємець виконує функцію одноосібного прийняття рішень. Необхідно зазначити, що коли йдеться про тип підприємства, то мається на увазі спосіб прийняття рішень, але не форма власності.

Варто нагадати, що історично первинним було тривале існування підприємницьких фірм, самокеровані системи з'явилися потім, коли економічне і підприємницьке середовище уможливило реалізацію принципу економічної демократії. У нас спостерігається перехід від

"соціалістичного" типу підприємства до самокерованих, а не до підприємницьких, без урахування обставин (історичних) перехідного періоду.

Згідно ст. 42 Конституції України проголошено право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом, та обов'язок держави щодо забезпечення захисту конкуренції та прав споживачів. Перехід від державного управління економікою до її державного регулювання обумовили необхідність створення нової правової бази, що забезпечує державно-правовий вплив на підприємницьку діяльність (планування, стимулювання наукових досліджень, виробництва, маркетингу тощо). Оскільки державні органи на різних рівнях впливають на підприємницьку діяльність, то результати її діяльності залежать від держави. Держава встановлює правові засади та засоби на ринку, у межах яких суб'єкти підприємства мають певну свободу. Але, чинне законодавство про державне регулювання підприємницької діяльності не позбавлено окремих недоліків, що стримують розвиток відповідних відносин, зокрема, щодо питання правового впливу держави на підприємницьку діяльність, визначення таких понять, як основні засади та засоби державного регулювання підприємницької діяльності в Україні. Тому, необхідність дослідження проблем правового забезпечення підприємницької діяльності викликається назрілими суспільними потребами.

Конкуренція на світовому ринку, що підсилюється, глобалізація бізнесу і підвищення значення інновацій обумовлюють необхідність розвитку відносин співробітництва між державою і підприємництвом.

Особливості державного регулювання підприємницької діяльності залежать від конкретної сфери підприємництва, розміру суб'єкта підприємництва, його місцезнаходження, типу продукції, що випускається, характеристик ринку, де він діє. Держава в особі державних органів здійснює важливі повноваження, що стосуються впливу на суб'єктів підприємницької діяльності, від оподатковування до регулювання. Існує багато засобів, що використовуються державою безпосередньо або опосередковано для забезпечення такого впливу.

Економічна свобода, у тому числі свобода підприємницької діяльності, не може бути безмежною, її межі та способи здійснення встановлює держава, яка діє в інтересах суспільства. При цьому важливо зберігати баланс між публічними і приватними інтересами, що може бути досягнуто лише за допомогою державного регулювання економіки [3].

Обмеження з боку держави у регулюванні підприємницької діяльності полягають у встановленні різної правової відповідальності для суб'єктів підприємництва:

– обов'язок суб'єктів підприємництва здійснити державну реєстрацію відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців»;

- обов'язок одержати ліцензію при здійсненні видів діяльності, зазначених у Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»;
- обов'язок одержати відповідний сертифікат відповідно до Закону України «Про підтвердження відповідності»;
- численні заборони, стосовно дій чи бездіяльності, які можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, встановлені в Законі України «Про захист економічної конкуренції».

Законодавством недостатньо передбачені правові стимули. Суть стимулюючого впливу полягає в певному розширенні свободи для суб'єктів підприємницької діяльності, надання їм додаткових можливостей. Однак цей процес гальмується різними проблемами законодавчого характеру. Стимулюючий вплив провадиться стосовно лише певних категорій суб'єктів підприємницької діяльності (малих підприємств, іноземних інвесторів, підприємців у вільних економічних зонах тощо) [4].

Україна зараз знаходиться в такому становищі, що становлення ринкових механізмів регулювання економіки держави не завжди обходиться без помилок та прорахунків. Правове забезпечення підприємницької діяльності все ще не відповідає стратегічному курсу до стандартів економічно розвинутих країн, оскільки залишається неефективним, схильним до корупції, надмірно централізованим, закритим від суспільства, велика кількість податків становлять значніший тягар, ніж сам рівень податкових ставок. Тому, при застосуванні різних форм та видів державного регулювання підприємницької діяльності необхідно з'ясовувати, які публічні інтереси присутні в конкретному виді підприємницької діяльності або на окремих ринках. Економічна функція держави має будуватися в рамках правового забезпечення підприємницької діяльності (нормативне регулювання, контроль, управління державною власністю тощо).

Одним з необхідних напрямів правового забезпечення підприємницької діяльності є державне регулювання цін і тарифів з метою підтримання стабільності виробництва, створення стимулів для товаровиробників, збільшення доходів за рахунок нарощування виробництва. Зараз питання державного регулювання цін є досить актуальними, що пов'язано з трансформацією економіки, обумовленою розвитком ринкових відносин.

Для функціонування та успішного розвитку підприємницької діяльності в Україні необхідні: наявність прав власності на засоби виробництва; існування ринкового простору, конкуренції як форми існування ринку; існування ринкової інфраструктури; державна підтримка; існування юридичної нормативної основи, його правова захищеність; політико-правова стабільність у державі; наявність відповідного менталітету і сприятливого психологічного клімату серед населення.

Формування та вдосконалення пріоритетних напрямів підприємницької діяльності та подальша реалізація вимагає визначення в питаннях і цілях, сфері інтересів, ролі держави й органів регіональної влади в цьому процесі. При цьому, формування пріоритетної політики повинно відбуватися у взаємозв'язку й у контексті задач, розв'язуваних як на регіональному, так і на державному рівнях керування. При визначенні системи пріоритетів варто враховувати важливість розмежування між визначеними економічними явищами, що впливають на формування пріоритетів у рамках конкретного економічного механізму, і іншими елементами економічної політики, що впроваджуються на регіональному і загальнодержавному рівнях [5].

Проблемою малих та середніх підприємств є незахищеність їх прав власності, що знаходить відображення у тривалому очікуванні винесення судових рішень, а також у суб'єктивних оцінках, як то низька довіра до судової системи. Господарські суди перевантажені позовами і часові рамки судового розгляду часто не дотримуються. Кількість позовів, направлених до арбітражних судів, зростає майже у п'ять разів протягом останнього часу. Значне зростання кількості позовів також є наслідком скасування права державної податкової адміністрації які повинні стягувати податкову заборгованість безпосередньо з банківського рахунку підприємства, а за відсутності податкових судів податкові позови повинні розглядатися господарськими судами, кадровий склад яких і фінансування не приведені у відповідність зі зростанням кількості позовів. Низьку довіру до судової системи взагалі підтверджують проведені опитування підприємців Міжнародною фінансовою корпорацією. За її даними тільки 15,4% малих підприємств та 20,6% середніх підприємств вважають українську судову систему такою, що спроможна захистити їхні права [6].

Висновки. Проаналізувавши організаційно-правову основу державної підтримки підприємництва та узагальнивши нові зміни до Податкового кодексу, можна зробити наступний висновок: законодавство у сфері нормативно-правового забезпечення підприємницької діяльності в Україні має впливати через зміну судової та податкової системи на ріст національної економіки шляхом підвищення конкурентоздатності підприємств, нові технології, контроль, підвищення якості товарів вітчизняного виробництва та впливати на такі фактори як попит і пропозиція.

Список використаної літератури

1. Васенко В. К., Комісар С. Б., Малікова І. В., Полятикіна Л. І., Шалигіна І. В. Основи малого бізнесу і підприємницької діяльності. – Суми: ВАТ СОД видавництво «Козацький вал», 2002. – 185 с.

2. Магуський В. В. Правове забезпечення підприємницької діяльності: Курс лекцій. – К.: КНЕУ, 2002.
3. Голубченко О. Проблеми підприємництва в Україні // Діловий вісник. – 2005. – №1. – С. 11-13.
4. Онищук Я. В. Фінансове забезпечення діяльності малого та середнього бізнесу // Фінанси України. – 2005 – №7. – С. 51.
5. Покатаєва О. В. Методи державного регулювання підприємницької діяльності // Економіка та держава. – 2008. – №1. – С. 89-91.
6. Васенко В. К., Комісар С. Б., Малікова І. В., Полятикіна Л. І., Шалигіна І. В. Основи малого бізнесу і підприємницької діяльності. – Суми: ВАТ СОД видавництво «Козацький вал», 2002. – С. 18.

МАХМУДОВ Х. С., МИХАЙЛОВА А. С., МАХМУДОВ Р. Х. ФОРМИРОВАНИЕ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

В статье проанализировано формирование и усовершенствование правового обеспечения предпринимательской деятельности в Украине. Обозначено особенности государственного обеспечения предпринимательской деятельности, которые зависят от конкретной сферы предпринимательства, его местоположения, типа продукции, которая выпускается, характеристик рынка, где он функционирует.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность, право, малое предприятие, правовая база предпринимательской деятельности.

MAKHMUDOV H. S., MIKHAILOVA A. S., MAKHMUDOV R. H. DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT OF LEGAL SUPPORT BUSINESS IN UKRAINE

The article analyzes the formation and improvement of the legal provision of business in Ukraine. The features of government control of business are defined which depend on the concrete sphere of enterprise, its location, as products which is produced, market descriptions, where it operates.

Keywords: entrepreneurship, law, small business, the legal framework of business activities.